

Zborník abstraktov

Medzinárodná vedecká konferencia
Slovenského filozofického združenia
pri Slovenskej akadémii vied v Bratislave

Filozofické cesty z neistoty – podoby zodpovednosti

20. – 22. október 2021

ONLINE

Daniela Kováčová (ed.)

Editor: PhDr. Daniela Kováčová, PhD. (ed.)

Názov: Myslieť inak - iné v myslení. Zborník abstraktov.

Vydavateľ: Slovenské filozofické združenie pri SAV

Rok vydania: 2020

Vydanie: prvé
online (pdf)

Vydané ako neperiodická účelová publikácia.

Za odbornú a jazykovú stránku zodpovedajú autorky a autori príspevkov.

ISBN 978-80-973092-7-5

Organizátori:

Slovenské filozofické združenie pri SAV
Filozofický ústav SAV
Katedra filozofie FF UPJŠ v Košiciach
Inštitút filozofie FF PU v Prešove

Vedecký výbor:

prof. PhDr. Eugen Andreanský, PhD.
Dr. h. c. prof. Dr. Josef Dolista, PhD., LL.M.
doc. Mgr. Richard Sťahel, PhD.
doc. Andrea Javorská, PhD.
doc. Mgr. Sandra Zákutná, PhD.
doc. Mgr. Ondrej Marchevský, PhD.
PhDr. Katarína Mayerová, PhD.

Organizačný výbor:

Mgr. Adriana Jesenková, PhD.
doc. PhDr. ThDr. Tomáš Pružinec, PhD.
Mgr. Peter Kyslan, PhD.
Mgr. Róbert Maco, PhD.
Mgr. Andrej Rozemberg, PhD.
PhDr. Daniela Kováčová, PhD.
Mgr. Jaroslava Vydrová, PhD.
PhDr. Daniela Glavaničová, PhD.
Mgr. Lukáš Švihura, PhD.

Anotácia konferencie:

Od čias Ulricha Becka sa pojem „riziko“ stal neoddeliteľnou súčasťou sociálno-vedného, humanitno-vedného a filozofického diskurzu. Spolu s ním sa začali do popredia dostávať pojmy ako „neistota“ alebo „kríza“. Ich najaktuálnejšie prejavy globálne a permanentne zažívame od vypuknutia pandémie ochorenia COVID-19. Tá otvorila nové roviny ich každodenného prežívania a zapríčinila neistotu sociálnu, morálnu, ekonomickú aj kognitívnu. Dejiny filozofie predstavujú pestrú paletu spôsobov prekonávania neistoty a jej dôsledkov. Ich integrálnou súčasťou sú terapeutické, kuratívne či konzolačné praktiky, hľadanie morálnej či etickej zabezpečivosti tvárou v tvár neistote sveta, ako aj snahy zaistiť stabilitu v sociálnych a politických filozofických koncepciách. Nemenej významné je filozofické vyrovnávanie sa s kognitívnu neistotou prostriedkami logiky a racionálneho myslenia, ktoré človeka bezpečne orientujú v spleti nezmyslov, absurdít a polopráv.

Zodpovednosť predznamenáva nejednu filozofickú cestu z neistoty: človek vo svete nie je iba ďalším slepým kauzálnym faktorom. Zodpovednosť za svoje činy ako jedna z najdôležitejších dimenzií medziludskej interakcie má mnoho podôb: od kauzálnej či epistemickej k morálnej a právnej; od individuálnej ku kolektívnej; od prospektívnej k historickej či od priamej k nepriamej. Zodpovednosť umožňuje rozlíšiť činy, ktoré sú naše vlastné, od činov iných, ale aj od udalostí mimo kauzálneho dosahu človeka. Je základom toho, čo očakávame od iných – a zároveň toho, čo očakávajú iní od nás; je úzko spätá so schopnosťami človeka a oblasťou jeho bezpečnej kompetencie. V tejto súvislosti je možné klásť mnoho netriviálnych otázok: Aký je konceptuálny vzťah medzi morálnym aktérom a nositeľom morálnej zodpovednosti? Kto môže byť morálne zodpovedný? Môže byť morálne zodpovedný iba dospelý človek s postačujúcimi schopnosťami alebo možno sféru morálnej zodpovednosti rozšíriť aj na deti či umelú inteligenciu?

Snahou a úlohou výročnej konferencie je zmapovať a premyslieť možnosti filozofických kompetencií a nástrojov, ktoré by nám umožnili sa s neistotou a zodpovednosťami rozličného druhu adekvátne vysporadúvať. Chceme sa pýtať, aký význam majú v tejto súvislosti doterajšie filozofické koncepcie a ktoré by bolo potrebné nanovo premyslieť a koncipovať. Ako má v súčasnosti filozofia plniť kuratívnu funkciu, morálne človeka orientovať a ponúkať možnosti lepšieho sociálneho sveta? Akým spôsobom môže filozofia napomáhať eliminovaniu deštruktívnych foriem neistoty a tvorbe konštruktívnych stratégií na jej prekonávanie? Čo zmysluplné a užitočné môže filozofia povedať k týmto otázkam svetu mimo akademickej sféry?

PLENÁRNE PREDNÁŠKY

Professor Angie Hobbs FRSA

Philosophy and Flourishing in an Age of Uncertainty

University of Sheffield

Modern technology has in many cases given us the illusion that life is far more predictable and controllable than is in fact the case, and the pandemic has provided a sharp reality check in this respect. However, philosophy can still assist us in many ways. It can help us cut through the confusion, half-truths, falsehoods and lies to work out what (perhaps rather few) things are certain and what things are not. In dealing with the uncertainties, it can help us work out which of them are at least partly under our control, and in addition it can help us not simply to analyse the situation but foster the creative imagination and mental suppleness needed to work out ways forward. In situations where you really do not have the power to shape events, philosophy can provide techniques and therapies for helping us respond to them in the most positive – or at any rate least destructive – way. It can particularly achieve this by offering us a secure framework for what it might mean for an individual or community to flourish (Greek *eudaimonia*), even in those situations where feeling happy is neither possible nor appropriate.

Philosophy can also help us appreciate that uncertainty is not always bad: the stage of *aporia* (perplexity), for instance, plays a crucial role in the Socratic elenchus, a technique also embraced by Plato. We cannot make intellectual or moral progress unless we come to realise what we do not yet know or understand, and feel a painful confusion which drives us to move forward in our enquiries and moral growth.

I shall conclude by considering the implications of all this for how we should engage in philosophy, how we should speak, discuss and write it. Precise and nuanced clarity will be needed to describe the areas of certainty, uncertainty and different kinds of uncertainty outlined above – uncertainty is no excuse for sloppy and lazy generalizations. Humility and listening will also be vital. As that philosophical troubadour Leonard Cohen wrote in *Towers of Song*:

‘And there’s a mighty judgment coming, but I may be wrong.’

Professor John Hyman
'The special question "Why?'"
University of Oxford

Anscombe defines intentional action in terms of what she calls 'the special question "Why?'" I shall argue that the definition lacks acumen, but that the 'special question' is of some interest, for a different reason.

* * *

prof. Dr. phil. Martin Muránsky, PhD.
*Pandemická kríza: hodnota verzus cena egalitárnej
zodpovednosti za život*
Filozofický ústav SAV

Pandemická kríza ukazuje, že vzťah demokracie a ľudských práva nanovo otvára a relativizuje otázku ich vzájomnej implikácie, pokiaľ ide o zodpovedné uplatňovanie práva na zdravie (Por. čl. 12 Medzinárodného paktu hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv). Cieľom príspevku je poukaz na normatívne kontroverzie, ktoré vyplývajú z kolízie verejného zabezpečenia práva na zdravie s postulátom práva slobody v liberálnom koncepte ľudských práv. Hlavnou tézou príspevku je, že demokracia nemôže byť základným prostriedkom ochrany ľudských práv, pokiaľ sa v nej právo na zdravie bude (aj) interpretačne podriaďovať právu nedotknuteľnosti vlastníctva (a osoby) v tomto koncepte. Keďže náš príspevok vychádza z filozofickej reflexie, musí sa - na rozdiel od politologických a historických prístupov - zakladať na pojmovom vymedzení významov vzťahu demokracie a ľudských práv. V prvej časti ide o tri základné a vzájomne neredukovateľné významy tohto vzťahu. Na pozadí týchto troch vymedzení poukážem z hľadiska práva na zdravie, po prvé, na neudržateľnosť morálneho - univerzálneho - konceptu ľudských práv (Kant/Locke); po druhé, na jeho podobne nedostatočnú, právne založenú koncepciu (Habermas/Mienke). Nakoniec upozorním na vybrané normatívne a pragmatické dôsledky, ktoré vyplývajú z jednostrannosti klasického liberálneho konceptu ľudských práv počas pandémie COVID 19.

PREDNÁŠKY V SEKCIÁCH

* * *

Mgr. Andrea Balážová
*„Starostlivosť o dušu“ ako forma zodpovednosti človeka v globalizovanom
svete: k Patočkovej filozofii*
Filozofická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave,

Význam filozofie už od antiky spočíval v schopnosti formovať aktívny a zodpovedný subjekt skonkrétenej v požiadavke revidovať akékoľvek ideové či etické schémy v spoločnosti s cieľom odkryvania a porozumenia hlbších základov, ktorými boli definované. Okrem toho, že sprostredkovávala človeku pravdu o ňom samom, ktoré bola neodlučiteľne spätá s neustálym úsilím nazerať podstatu skutočnosti, umožňovala tiež subjektu získať zmysel jeho existencie. V súčasnom globalizovanom svete dochádza k reinterpretovaniu uvedeného vnímania filozofie, pričom na jednej strane problematizuje samotnú reflexiu filozofie ako bytostného priestoru pre utváranie a rozvíjanie zodpovednosti subjektu, ktoré je v dôsledku globalizačných procesov nahradené konzumom a krízou celkového horizontu človeka. Na druhej strane poskytuje príležitosť pre prehodenie a opätovné uvedomenie si nielen významu filozofie a zodpovednosti, ale tiež ľudskej existencie ako celku. Cieľom príspevku je jednak objasniť význam filozofie v globalizovanom svete, ktorý bude analyzovaný cez prizmu Patočkovho projektu filozofie ako „starostlivosti o dušu“ ako jej východiska, a jednak preukázať súvis medzi filozofiou a zodpovednosťou subjektu v konfrontácii s globalizačnými konkvenciami, ktoré sa dnes vynárajú.

* * *

doc. PhDr. Kristína Bosáková PhD.
Úloha filozofie v interdisciplinárnom diskurze
Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika

Jedna z oblastí, kde mnohé štáty v súčasnosti a najmä v čase globálnej pandémie zlyhávajú, je účinná komunikácia. Nedostatočná komunikácia s občanmi zo strany štátu ako aj nedostatočné vzdelanie v oblasti komunikácie a kritického

myslenia vedie mnohých ľudí k odmietaniu výsledkov výskumu exaktných vied. Práve tu je priestor pre filozofiu a humanitné vedy, ktoré dokáže v interdisciplinárnom kontexte zaručiť účinnejšiu a lepšie cieleňú komunikáciu výsledkov exaktných vedných disciplín a v oblasti vzdelávania dokážu účinne predchádzať rozvoju konfliktov ako aj nekritickému preberaniu neoverených informácií.

* * *

Jacek Czartoszewski

***Odpowiedzialność za środowisko przyrodnicze w polskiej filozofii
chrześcijańskiej***

Szegedyńska 5A/171; 01-957 Warszawa, Polska

Burzliwe dzieje XX wieku doprowadziły do szybkiego rozwoju przemysłu związanego z produkcją uzbrojenia przez najbardziej uprzemysłowione kraje na świecie. Prowadzone konflikty zbrojne, rosąca jakość życia bogatych społeczeństw i nieograniczona komercjalizacja pociągnęła niekontrolowany postęp naukowo – techniczny połączony z rabunkową gospodarką zasobami naturalnymi oraz z nieliczeniem się z przyrodą skierowało wielu intelektualistów do zastanowienia się nad problemem dalszego rozwoju cywilizacji. Politycznie skutkowało to, że na XXIII Sesji Zgromadzenia Narodów Zjednoczonych w dniu 3. grudnia 1968 r., zaczęto zastanawiać się nad miejscem człowieka w środowisku naturalnym. Kilka miesięcy później w dniu 26. 05. 1969 r. został ogłoszony Raport U‘Thanta, który rozpoczął ogólnoswiatową dyskusję nad potrzebą ochrony środowiska naturalnego. Z czasem zaczęła tworzyć się nowa interdyscyplinarna nauka zwana ochroną środowiska lub sozologią (environmental Protection). Integralną częścią tej nowej nauki musiało być spojrzenie filozoficzne na problematykę. Powstała więc nowa wrażliwość filozoficzna zwana ekofilozofią. W Polsce na dwóch uczelniach chrześcijańskich w Warszawie i Lublinie posiadających wydziały filozofii powstały katedry zajmujące się ekofilozofią. Gdzie naukowcy przy pomocy narzędzi wypracowanych przez filozofię realistyczną zajęli się systemowym rozwiązaniem problemu.

* * *

dr hab. Dominika Dzwonkowska

***Moral responsibility for nature and future generations – the mild and the
radical version***

Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw

Antoine de Saint-Exupéry writes that to be a man is to be responsible, for him responsibility is the most important quality of human-being. In ethics moral responsibility is a disposition that enables one to address moral challenges. One of the challenges we face today is environmental destruction, in my talk I plan to present two concepts of responsibility for environment and the world. The first one was proposed by Hans Jonas who claimed that we should feel responsible for possibility of future existence of next generations and ecosystems. It means that we should include the interests of natural environment into our moral choices. The second concept comes from Nigel Dower who claimed that the responsibility for the world should be total. We are responsible not only for what we do ourselves but also for what others do for us. Thus, the reflection on our actions should be much more far-reaching and deeper, and the actions that were considered morally neutral are not necessarily such. In the talk I plan to compare these two approaches to moral responsibility for nature in terms of their applicability and relevance in dealing with environmental destruction.

* * *

Mgr. Martin Farbák

Umelé vylepšovanie človeka ako nová morálna povinnosť ľudstva?

Filozofická fakulta Univerzita Komenského v Bratislave

Hľadanie istoty má človek zakódované vo svojej podstate. Snaha zabezpečiť pre seba a svoju rodinu čo najlepšie životné podmienky, poháňala rozvoj celého ľudstva. Táto honba za dobrým životom bola vždy spojená aj s určitou mierou rizika, ktoré rástlo v priamej úmere s ľudskými inováciami. Dnes človek stojí pred novými neistotami, ktoré sú paradoxným dôsledkom jeho snahy zabezpečiť si bezproblémový život. Viacerí autori hovoria o preludnení Zeme a o človeku ako o exotickom druhu, ktorý ničí seba i svoje životné prostredie. Vyplývajú z toho rôzne otázky a výzvy, ktorým čelíme. Transhumanisti považujú za našu morálnu povinnosť využiť inovácie vedy a techniky na radikálne vylepšenie človeka,

keďže to podľa nich môže zvrátiť hrozby, ktoré pred nami stoja. Konzervatívnejší autori naopak hovoria, že prehnané vylepšovanie človeka môže mať ešte horšie dôsledky pre budúce generácie a nie je to zodpovedné riešenie našich problémov. V tomto príspevku sa budem venovať otázke, či je v súčasnom kontexte umelé vylepšovanie človeka našou morálnou povinnosťou alebo skôr hrozbou.

* * *

prof. PhDr. Jaromír Feber, CSc.
Odpovednosť v postmodernej dobe
Filozofická fakulta, TU v Trnave

Odpovednosť definujeme jako určitý záväzok vŕči prijatým hodnotám. Doba, ve které jsme stále intenzívnejši konfrontovaní s faktem hodnotovej plurality, se označuje jako doba postmoderní. Obdobně jako většina současných etických koncepcí podporujeme hodnotu plurality, ale odmítáme morální relativismus. Jsme přesvědčeni, že lze vymezit zásady obecné morálky, které by měly tvořit normativní rámec života dobrého člověka v jakékoli společnosti a kultuře. Obecné morální dobro definujeme prostřednictvím etických principů. Zavádíme pět formálních principů (princip konzervatismu, princip ospravedlnění, princip obecnosti, princip ctnosti, princip relativity), které stanovují, jakou strukturu by měla mít argumentace v morální oblasti, a jeden obsahový princip, který stanovuje nejvyšší hodnotu, ze které je morální dobro odvozeno. Za nejvyšší obsahový princip považujeme princip humanismu. Princip humanismu interpretujeme jako požadavek směřovat k ideálu lidství. Ideálem lidství, nejvyšší hodnotou, která zdůvodňuje v konečném důsledku morálnost jakéhokoli jednání, je plnohodnotný a důstojný život člověka. Shrnujeme, že plnohodnotný a důstojný život může probíhat jen v „dobré společnosti“, tj. takové, která zajišťuje co nejvyšší životní úroveň a co nejvyšší úroveň spravedlnosti.

* * *

PhDr. Daniela Glavaničová, PhD.
Making Sense of Vicarious Responsibility (a joint work with Matteo Pascucci)

Filozofický ústav SAV; Filozofická fakulta
Univerzity Komenského v Bratislave

Vicarious responsibility is a notoriously puzzling notion in normative reasoning. This article will explore two fundamental issues, which will be called the explication problem and the justification problem. The former issue concerns how vicarious responsibility can plausibly be defined in terms of other normative concepts. The latter issue concerns how the ascription of vicarious responsibility can be justified. The talk will address these two problems by combining ideas taken from legal theory (mainly Peter Cane's notion of liability regardless of fault) and from moral philosophy (mainly Thomas Scanlon's notion of substantive responsibility). The proposed analysis will emphasise the importance of a voluntary involvement of the normative parties considered liable in a relation with other normative parties that causally contributed to a prohibited state-of-affairs.

* * *

Mgr. Jan Herúfek, PhD.
Pikovo a Manettiho pojetí člověka
Filozofická fakulta, Ostravská Univerzita Ostrava

Dva výrazní představitelé renesančního humanismu 15. století, G. Manetti a G. Pico della Mirandola, představili své pojetí člověka, jeho role ve společnosti a filosoficko-teologické odpovědnosti za jeho skutky. V příspěvku zaměříme svou pozornost, zaprvé, na vzájemnou komparaci pojetí člověka u obou učenců: zejména na zdroje a vlivy. Zadruhé, budeme zkoumat, v čem konkrétně spočívá svoboda člověka a jak velká je míra odpovědnosti v jeho jednání. Naše analýzy budou vycházet z rozboru Manettiho díla *De dignitate et excellentia hominis* a Pikových dvou spisů: *Oratio* a *Heptaplus*.

* * *

doc. Mgr. Andrea Javorská, PhD.

K problému zodpovednosti a dobra v myslení Erazima Koháka

Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Príspevok predstaví problém zodpovednosti v kontexte filozofickej otázky o zmysle dobra a životného étosu v ekofilozofii E. Koháka. Budú nás zaujímať niektoré problémy filozofickej ekológie, ktorá hľadá korene environmentálnej krízy v celkovej stratégii našej civilizácie vo vzťahu k prírode a v rozhodnutí pre život v zodpovednosti a slobode.

* * *

Mgr. Adriana Jesenková, PhD.

Istota a neistota domova alebo zodpovednosť ako tvorivá starostlivosť

Filozofická fakulta, UPJŠ v Košiciach

Domov je intenzívne významovo nasýteným pojmom. S formovaním industriálnej spoločnosti a kapitalistickej ekonomiky v 19. storočí je pojem domova chápaný ako synonymum súkromnej sféry a ako opozitum verejnej sféry. Domov je spájaný s istotou opierajúcou sa o jeho stabilitu a nemennosť. Domov sa tak stáva miestom úniku pred neistým, neznámym, nebezpečným svetom, vyvolávajúcim nedôveru. Únik do súkromia, do intimity sa v dejinách opakuje – podobné tendencie boli charakteristické pre obdobie neskorkej antiky (MacIntyre 2004). Súčasné tendencie k re-privatizácii niektorých verejných praxí starostlivosti (vzdelávanie, výchova, neformálna sociálna a zdravotná starostlivosť) možno interpretovať ako dôsledok nedôvery k verejnej sfére a jej inštitúciám spojený s pocitom neistoty vyplývajúcim z nestability a rýchlych zmien. Zároveň je tento trend spojený s potrebou chrániť to, čo je „posledným miestom istoty“ v tomto neistom a nebezpečnom svete. Protekcionizmus spojený s izolacionizmom však v realite, v ktorej domov nie je ani istým, ani bezpečným miestom pre zraniteľných, má za dôsledok naopak ich nedostatočnú ochranu a zvýšenie ich ohrozenia. Ako premýšľať o domove v situácii, keď je neistota „všade“, a zároveň si uvedomujeme, že každý človek potrebuje bezpečné miesto/ priestor pre rozvoj autonómnej individuality, osobnej a sociálnej identity. Mnohí však nemajú prístup k takémuto domovu z rôznych príčin – sociálnych, ekonomických alebo politických. Domov nie je vždy bezpečným miestom pre svoje obyvateľky a obyvateľov kvôli rôznym aspektom

ich identity – rodovým, sexuálnym, náboženským, politickým, kvôli ich zdravotnému stavu alebo telesnému výzoru. Autorka príspevku opierajúc sa o chápanie domova ako kritickej hodnoty Iris. M. Youngovej (2010) a prístupy feministickej etiky starostlivosti (Noddings 2002, Tronto 2013) uvažuje, o tom, akú zodpovednosť máme za utváranie a uchovávanie sveta a domova ako miesta poskytujúceho istotu/ istoty v kontingentnom svete, aké sú možnosti a hranice našej zodpovednosti? Čo znamená ochrana ako forma starostlivosti o svoje prostredie – teda aj domov a svet - a ako predpoklad pre starostlivé utváranie a uchovávanie domovov, ktoré sú bezpečným miestom pre všetkých.

* * *

Mgr. Martin Jiskra

Individuum v rizikové spoločnosti

Fakulta humanitných štúdií Univerzity Karlovy

Když analyzuje sociální nerovnosti postindustriální společnosti ve Spolkové republice Německo, naráží Ulrich Beck na pozoruhodnou věc: Kapitalistický systém námezdní práce (směna svobodné práce za peníze) již neimplikuje „zbídačení a odcizení“ širokých vrstev obyvatelstva, jejich izolaci v proletářských čtvrtích, nízkou míru vzdělání a mobility. Navzdory konstantnímu poměru nerovnosti se průměrně zvyšuje životní úroveň (eskalátorový efekt). Korelativní emancipace individua otevírá široké pole nových potencialit uspokojování jeho životních potřeb a nakládání s volným časem – společnosti založené na třídním konfliktu zvoní umíráček. - Karel Marx, kterého Beck označí jako jednoho z nejvýznamnějších moderních teoretiků individualizace, proces emancipace spojuje s pohybem rozvíjení kapitalistické výroby, která rozkládá a převrací původní, zejména feudální společenské vazby. Ruku v ruce s tímto pohybem jde však proces zespolečenštění, neboť nedílnou součástí rozvíjení kapitalismu je pauperizace dělníků, neustále se prohlubující zhoršování jejich životních podmínek a z toho plynoucí pocit sounáležitosti. - Klíčovou otázku formuluje Beck jako paradox: Jak k tomuto spojení mohlo dojít právě za vlády kapitalismu, který má přece rozleptávat veškeré vazby mezi lidmi? Proces individualizace přitom Beck chápe v protikladu vůči Marxovi tak, že kapitalistický výrobní způsob postupně ruší předpoklady, za nichž se třídy utvářejí, ba dokonce implicitně nastoluje nepřímou úměru: čím více blahobytu, tím méně třídní společnosti. - Ve svém příspěvku bych se chtěl zaměřit na problém individua

a jeho zespolečenšteni a položit si nasledujúci otázku: Jaké jsou transcendentální podmínky vzniku společenství? Může se nejistota tváří v tvář současným hrozbám stát motorem integrace do sebe zapouzdřených individuí? Překonal stát blahobytu odcizení, anebo na sebe pouze vzalo jiné formy? Je člověku práce sebe-potvrzením v produktu jeho činnosti, anebo spíše sebe-ztrátou, kterou zakouší ve formě protikladu vlastní tvořivé činnosti a svého skutečného, zvnějšněného života? Aktualizuje v sobě veškeré potenciality, anebo z něj dělba práce, jako nejfrapantnější výraz průmyslové patologie, činí pouhého „fachidiota“, který své neuskutečněné možnosti v sobě samém prožívá jako privaci a utrpení? Do jaké míry tento pocit, který se u jedněch projevuje nejistotou, u druhých lhostejností, vyvěrá z radikálního, meta-ekonomického vyvlastnění, které narušuje původní organickou jednotu individua a objektivních podmínek jeho existence?

* * *

dr hab. Dariusz Juruś, prof. UJ
Boundaries in art and responsibility of artists
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

It seems that crossing borders is part of the essence of art. However, while at the beginning of the 20th century, these boundaries were exceeded in the aesthetic sphere, modern times are a period of crossing boundaries in the ethical sphere. Hence the question: Are artists allowed to do anything? and Are they responsible for their creativity. Who should finally define the boundaries of art?

* * *

PhDr. Daniela, Kováčová, PhD.
*Na ceste k antitotalitarizmu- kategória zodpovednosti
v kontexte myslenia Jean Paul Sartra*
Filozofická fakulta Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Považovať Sartra za antitotalitaristu môže byť pre mnohých kontroverzné, možno až neprijateľné. Spomeňme si na jeho dielo Komunisti a mier, či na predhovor k Fanonovým Psancom tejto zeme a mnohé iné skutočnosti. Je tak vôbec možné vnímať Sartra ako mysliteľa „antitotalitaristického“? Spolu s mnohými

inými autorkami a autormi sa i my domnievame, že pre legitímne zodpovedanie tejto otázky je dôležité poukázať na to, že nemôžeme hovoriť o jednom Sartrovi, ale o minimálne Sartroch dvoch. Existuje Sartre nezlučiteľný s Kritikou dialektického rozumu, nezlučiteľný s analýzami bratstva – teror. Iný Sartre než ten, ktorý „obdivoval“ kreatívny rozmer násilia. Je to Sartre Transcendencie ega, Imaginácie, Náčrtu teórie emócií. Sartre Hnusu, Bytia a ničoty, Zošitov z podivnej vojny. Ak hovoríme o Sartrovi ako o antitotalitaristovi, hovoríme práve o tomto Sartrovi. V rámci problematiky totalitarizmu budú našim východiskom práce B.H. Lévyho- Barbarstvo s ľudskou tvárou a Sartrovo storočie. Cieľom nášho príspevku je tak preukázať, že práve Sartrovo rozvíjanie kategórií zodpovednosti a angažovanosti je ústredné z hľadiska uvažovania o Sartrovi ako antitotalitaristovi.

* * *

PhDr. Pavol Krištof, PhD.
*Politická zodpovednosť v kontexte pandemickej krízy na Slovensku /
Political responsibility in the context of the pandemic crisis in Slovakia*
Katedra politológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave

The paper analyzes the responsibility of political elites for decision-making in the circumstances of the pandemic crisis in the context of Weber's and Jonas's ethics of responsibility. Special attention is paid to the influence of political perspectives and dilemmas for responsible decision-making in crisis circumstances, especially in the case of unpopular measures, as well as the formation of anti-pandemic strategy in situations of long-term low credibility of politicians and democratic institutions in Slovakia. In this context, the study focuses on the issue of decision-making of political actors between political goals, e.g. the growth of voter preferences or party goals and the responsibility to protect the health and lives of the population. Emphasis is placed on reflecting on the issue of the transfer of personal responsibility for decision-making on sensitive issues and their implications for political stability and the prospects of civil society.

* * *

Mgr. Peter Kyslan, PhD.

Kríza československej filozofie dejín

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

Príspevok sa pokúša o mapovanie a identifikáciu filozofickodejinných inklinácií vo filozofii, politike a historiografii v československých dejinách 20. storočia. Na základe výberu úvah rôznych autorov má príspevok ambíciu poukázať na krízu dejinného myslenia a hľadá jej možné príčiny. V závere príspevku sa autor pokúsi charakterizovať všeobecný význam a zmysel filozofickodejinného myslenia pre našu súčasnosť.

* * *

Mgr. Adela Lešková Blahová, PhD.

Pandémia Covid-19 a zodpovednosť vedy

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

Dynamika a komplexnosť doby čoraz intenzívnejšie rozvíja myšlienku potreby reformulovať ideu mravnej zodpovednosti (jej obsahu, formy, podmienok) tak, aby zohľadňovala spoločensky nové súvislosti, výzvy a problémy. Platí to aj o priestore vedy a výskumu. Aktuálna situácia (nielen vo vzťahu k pandémie COVID-19, ale aj v nadväznosti na finančnú a environmentálnu krízu) upozornila na skutočnosť nezastupiteľného miesta vedeckej obce pri názorovom formovaní spoločnosti, pri prezentovaní verejných postojov k aktuálnym spoločenským a morálnym problémom, pri popularizácii vedy. Príspevok reflektuje tému zodpovednosti vedy a vedcov, predovšetkým na úrovni externého priestoru vedy v aktuálnej COVID-19 situácii. V tomto kontexte autorka uvažuje o spoločenskej zodpovednosti vedy a o tom, ako nám môžu filozofia a etika pomôcť priblížiť jej podstatu a význam.

* * *

Róbert Maco, PhD.

Naturalizmus: filozofia do neistoty

Filozofická fakulta Univerzity Komenského

Cieľom príspevku je predstaviť odpoveď na problém neistoty z pozície deweyovského naturalizmu a preskúmať, do akej miery môže byť Deweyho naturalistický prístup zaujímavý a užitočný v kontexte súčasných filozofických diskusií.

* * *

doc. PhDr. Tatiana Machalová, CSc.,

Prečo potrebujeme etiku zodpovednosti?

Katedra právnej teórie, PrF MU Brno

Príspevok bude venovaný otázke novej reformulácii etiky zodpovednosti. Východiskom k tomu bude slúžiť Apelov koncept etiky zodpovednosti, ktorý dáva možnosti ku komplementárnemu vzťahu deontologickej a teleologickej dimenzie morálky. Príspevok bude rozdelený do troch častí. Prvá časť bude venovaná kritike etiky zodpovednosti, ktorá vznikla v 70 rokoch 20. storočia. Druhá časť bude venovaná Apelovým východiskám diskurzívnej etiky ako etiky zodpovednosti. Tretia časť bude pokusom o predstavenie základných princípov etiky zodpovednosti v post-industriálnej spoločnosti.

* * *

doc. PhLic. Ing. Peter Mlynarčík, PhD.

Zodpovednosť a spoločenský problém humanity v myslení Josefa Tvrdeho

Inštitút sv. Tomáša Akvinského, Saleziáni don Bosca

Príspevok predstavuje krízovú situáciu v Československu pred a počas druhej svetovej vojny prostredníctvom myslenia, spoločenskej a filozofickej reakcie na ňu Josefa Tvrdeho (1877-1942). Štúdiom jeho zápiskov, listov a pripravovaných i vydaných diel sa pokúša o prezentáciu pojmu humanity, ktorý autor považoval za kľúčový pri riešení spoločenských problémov v kontexte mravnej zodpovednosti jednotlivca v spoločnosti.

* * *

Magdalena Mruszczuk, dr

***Koncepcja fenomenologii życia Anny-Teresy Tymienieckiej jako droga
pokonywania niepewności człowieka w świecie życia***

Uniwersytet Śląski w Katowicach (University of Silesia in Katowice)

W swojej koncepcji fenomenologii życia i ludzkiej kondycji twórczej Anna-Teresa Tymieniecka, współczesna filozof, przedstawiła wizję ludzkiego życia, którego źródła tkwią w Naturze: w przyrodniczych prawach uniwersalnego, ewolucyjnego rozwoju oraz w działaniu metafizycznych sił: logos życia i twórczej wyobraźni (imago creatrix). Z tej wizji wyłania się obraz dwojakiej formy uwarunkowania życia człowieka, które człowiek pragnie transcendować. Po pierwsze, są to fizyczne prawa przyrody będące czynnikami narzucającymi światu życia swoją nieuchronność. Podporządkowanie się im stanowi również warunek konieczny powstania i rozwoju ludzkiego życia (w indywidualnym i ogólnym sensie). Ich wpływ, odczuwany częstokroć przez człowieka jako ucisk i ograniczenie wolności, mobilizuje go do podejmowania prób uwolnienia się siłą własnego ducha. W pewnym aspekcie człowiekowi udaje się ta „sztuka” za sprawą aktu twórczego. Wyraża się ona w ludzkich przedsięwzięciach naukowych, filozoficznych i artystycznych, a także teologicznych, których efektem są różnorodne wytwory kulturowe. Chociaż nie jest możliwe, by ludzki duch zupełnie uwolnił się od związków ze światem przyrody (przynajmniej do czasu śmierci ciała), to wytwory kulturowe człowieka nadają ludzkiemu życiu sensy, które w dużej mierze uniezależniają je od przyrodniczej konieczności i pozwalają świadomie kierować jego rozwojem. Sens intelektualny, społeczny, moralny oraz sakralny, bo o nich tutaj mowa, redukują pierwotną niepewność człowieka w życiu (niepewność, co do jego przeznaczenia). W tych sensach, jak podkreślała Tymieniecka, ujawnia swój horyzont wolność. Nie można jednak powiedzieć, że twórczość kulturowa człowieka pozwala w pełni ten horyzont osiągnąć. Dotychczasowe kulturowe osiągnięcia wprowadzają w ludzkie życie dodatkowy zamęt i nową, w stosunku do pierwotnej, niepewność. Jest to spowodowane ich dynamiką. To, co z nich ostatecznie wynika, Tymieniecka nazwała „barbarzyństwem współczesnej kultury”. Wydaje się, że można w nich dostrzec najnowszą, postmodernistyczną formę kryzysu kulturowego. Według Tymienieckiej, drogą poradzenia sobie przez człowieka z tą sytuacją

jest fenomenologia życia i ludzkiej kondycji twórczej, której największą zasługą jest dążenie do zrozumienia ostatecznego sensu ludzkiego życia. Wiąże się to zarówno z pogodzeniem się z niepewnością człowieka w życiu, jak i twórczym, konstruktywnym wykorzystaniem potencjału tej niepewności w dążeniu ku temu, co pewne i niezmiennie (ku Nieuwarunkowanemu).

* * *

Matteo Pascucci, PhD.

Vicarious Responsibility: A Solution to a Problem of AI Responsibility?

Institute of Philosophy, Slovak Academy of Sciences

Responsibility ascription in the context of Artificial Intelligence is a thorny issue. An effective way of addressing this problem consists in restricting the attention to certain aspects of responsibility ascription and to certain kinds of scenarios. The present talk considers undesired scenarios involving an AI machine that can be explained in terms of a defect in the machine's design, and try to understand which parties have to bear normative consequences for such scenarios. As a solution to this problem the talk suggests that AI manufacturers are a plausible candidate for ascriptions of vicarious responsibility (this is a joint work with Daniela Glavaničová).

* * *

Mgr. Katarína Pazderová

Koncept etickej zodpovednosti v diele Sorena Kierkegaarda

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

V príspevku sa zamýšľame nad osobitým konceptom etickej zodpovednosti v podaní dánskeho mysliteľa Sorena Kierkegaarda a interpretujeme jeho rôzne konzekvencie. Kierkegaard ako existenciálny filozof pojem zodpovednosti dával do súvislosti predovšetkým s jeho – existenciálnou – kategóriou jednotlivca, ktorý, voliac si svoju existenciu, sa ako individuum neustále seba utvára a preberá zodpovednosť za to, čím sa stáva. Zároveň však nikdy neexistuje izolovane; to, čím človek je, vždy predstavuje potenciálny zásah do jeho interakcií s druhými ľuďmi, so svetom a s transcenciou. Text koncipujeme ako analýzu presahov estetického a etického a etického a náboženského v Kierkegaardovom myslení,

ich dôsledkami na relácie človeka, ako ich vysvetľoval Kierkegaard, a inšpirovaní Lévinasovou kritikou Kierkegaardovej etiky teoretizujeme aj o tom, nakoľko je Kierkegaardov koncept etickej zodpovednosti jednotlivca udržateľný a aký je jeho odkaz pre súčasného človeka.

* * *

doc. PhDr. Gabriela Platková Olejárová, PhD.

Filozofia pre deti – cesta z neistoty?

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

Byť zodpovedným za vlastné rozhodnutia a činy, vedieť ako moje činy ovplyvňujú iných - je potenciál každého človeka, vrátane dieťaťa. Ak sa dieťa učí zodpovednosti, rozumie lepšie nielen sebe a svojmu konaniu, stáva sa i schopnejším flexibilne reagovať na najrozmanitejšie aktuálne problémy a konkrétne osobné skúsenosti so svetom. Pýtanie sa smeruje k sebazpoznaniu a reflexii sveta okolo nás, môjho miesta v ňom. Hľadanie odpovedí na otázky môže do istej miery eliminovať nejasnosti a neistotu. Avšak, dôležité je vedieť vyjadriť otázky a rozumieť im. Filozofia pre deti má podporovať orientáciu dieťaťa v spleti zložitých aktuálnych problémov a vyjasňovať hodnoty, vyhnúť sa relativizmu, podporovať kooperatívny spôsob života. Môže byť filozofia pre deti jednou z ciest uvedomenia si zodpovednosti za svoje konanie? Môže filozofovanie s deťmi napomôcť formulovať prítlačivé i jasnejšie odpovede a podporovať tak úvahy o zmysle života? /To be responsible for own decisions and actions, to know how my actions affect the others- it is a potential of every man, including the child. As a child learns to be responsible, he understands better to himself and to own actions and also becomes more able to react flexibly to various actual problems and particular personal experience with the world. Asking questions leads to self-knowledge and reflection of the world around us and my place in it. Searching for answers to these questions can in certain way eliminate the ambiguity and uncertainty. But, it is important to know how to express the questions and to understand them. Philosophy for children should support the orientation of child within the various difficult problems and to clarify the values, avoid relativism and to promote a cooperative way of life. Can philosophy for children function as one of the manners of realizing responsibility for their actions? Can the thinking and reflection with the children

help to formulate attractive and clearer answers and thus support the reflections on the meaning of life?

* * *

Mgr. Katarína Podušelová

Antropocén alebo Kapitalocén – zlyhanie druhu alebo systému?

Filozofický ústav SAV

Antropocén a Kapitalocén sú dva teoretické koncepty, ktoré vznikli ako odozva na zhoršujúce sa ekologické a environmentálne podmienky života na Zemi. Autorka v príspevku približuje základné východiská oboch konceptov, z ktorých vyplývajú nielen odlišné pohľady na príčiny vzniku environmentálnej krízy, ale aj na ich riešenie. Z rozdielneho chápania základných aspektov prírodných javov devastácie životného prostredia v týchto konceptoch, vyplývajú aj rozdielne pohľady na environmentálnu spravodlivosť a zodpovednosť. Cieľom príspevku je nielen poukázať na rozdiely medzi týmito konceptami, ale aj na ich možné spoločné aspekty.

* * *

Mgr. Andrej Rozemberg, PhD.

Osoby bez minulosti

Filozofická fakulta, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Čo by sa v praxi zmenilo, keby sa ukázalo, že osoba nie je ničím viac ako sériou mentálnych stavov a permanentné ja ilúziou? Odpoveď znie: nič podstatné. Niektorí neo-lockovskí autori sa podobne ako buddhistickí filozofi pokúsia tento paradox vyriešiť rozlíšením konvenčnej a metafyzickej roviny argumentácie: na konvenčnej, fenomenálnej úrovni by bolo absurdné popierať realitu osôb či subjektov skúsenosti, no mimo túto konvenčnú úroveň, t. j. mimo spôsob ako o veciach hovoríme, neexistuje žiadne ja alebo osoba v ontologicky fundamentálnom zmysle. V texte argumentujem, že pre takéto redukcionistické rozdelenie neexistujú dobré dôvody. No predovšetkým argumentujem, že redukcionistický pojem osoby neposkytuje racionálny základ pre pripísanie zodpovednosti a starosť o budúcnosť. Keďže za locus classicus redukcionistického pojmu osoby v novovekej filozofii sa zvykne považovať Lockova pamäťová teória identity, pokúsím sa na viacerých príkladoch ukázať, k akým paradoxným

záverom môže viesť tvrdenie, že identitu osoby konštituuje kontinuita spomienok. Pokúsim sa tiež zdôvodniť, prečo hranice pamäte nie sú hranicami morálnej zodpovednosti a prečo hlavným problémom pamäťovej teórie osoby nie je jej kruhový charakter (ten je, nazdávam sa, nevyhnutný), ale nedostatočná reflexia fenomenálnej roviny spomínania a zabúdania, umožňujúca rozlíšenie spomienok a spomínajúceho si (a niekedy tiež zabúdajúceho) subjektu. V závere textu navrhнем niekoľko možností, ako by bolo možné plauzibilne uvažovať o zodpovednosti a starosti o budúcnosť aj pri chýbajúcich spomienkach.

* * *

prof. PhDr. Tatiana Sedová, CSc.

Zodpovednosť ako vlastnosť konania: na základe čoho možno x pripísať zodpovednosť?

Filozofický ústav SAV

Zodpovednosť sa tematizuje v morálnej, politickej, právnej filozofie, ale pojem zodpovednosti patrí do arzenálu teórie konania a súvisí s inými pojmami z jazyka konania, napr. s vôľou, racionalitou etc. Východiskom príspevku je téza, že pojem konania je ontologické, epistemologické aj metodologické a priori vied o človeku, spoločnosti a kultúre. A v tomto zmysle je zodpovednosť ako vlastnosť konania nerozlučne spätá s koncepciami konania.

Príspevok tematizuje zodpovednosť ako vlastnosť konania so zreteľom na intencionalistické a kauzalistické koncepcie konania, čo je relevantné pre problematiku tzv. prospektívnej a retrospektívnej zodpovednosti a vychádza z Wrightovho rozlíšenie medzi doing something a bringing about things; a teda aj odlišením medzi výsledkom a dôsledkom konania. Vzhľadom na to sa príspevok venuje problému rozdielu medzi zodpovednosťou individuálneho konania a možnosťami pripisovať zodpovednosť kolektívnemu pôvodcovi. Problematizuje možnosti pripisovať zodpovednosť nehumánnym aktérom a vymedzuje podmienky nevyhnutné na to, aby sme pripisovali zodpovednosť za činy ich pôvodcovi.

* * *

Mgr. Jozef Sivák, CSc.

Od morálnej zodpovednosti k zodpovednosti filozofa

Filozofický ústav SAV

Zodpovednosť ako princíp je spojená s tým, čo má byť, alebo sa má vykonať a v prípade neúspechu to znamená, prevziať na seba následky či sankcie. To sú prípady zodpovednosti od profesionálnej po zodpovednosť vedúceho, prechádzajúc cez zodpovednosť za výchovu a vzdelávanie. Keď je konajúca osoba príčinou dobra alebo zla, ide o morálnu zodpovednosť, pričom sa predpokladá, že toto konanie je vedomé a slobodné. Morálna zodpovednosť je v základe práva, či už občianskeho alebo trestného, až po etiku vedy. Avšak málo sa doteraz hovorilo a hovorí o zodpovednosti samotného filozofa, teda o etike filozofie, s ktorou by mal problém taký Hegel, Nietzsche, Freud, Marx a i., nehovoriac o rôznych, najmä, postmoderných smeroch (praktický idealizmus, špekulatívny realizmus atď.), a ktorá predpokladá kritiku.

* * *

Mgr. Juraj Skačan, PhD.

Antropocén a slovenský mediálny diskurz

Katedra filozofie FF UKF v Nitre

Je pre nás antropocén témou? Vie slovenský recipient, čo tento termín značí? Dokáže si pripustiť reálnu hrozbu, ktorá sa vznáša na pozadí jeho definície? Aj na tieto otázky bude hľadať odpovede predkladaný článok. Bude sa zameriavať na analýzu slovenského mediálneho diskurzu v kontexte antropocénu a aktuálnych environmentálnych problémov. Podnetom tejto analýzy sa stal informatívny prieskum výskytu predmetného pojmu vo vybraných slovenských spravodajských masmédiách. Text počíta s tým, že pri úkone pripisovania či nepripisovania dôležitosti konkrétnej téme, či už z pohľadu tvorcu mediálnej správy alebo z pohľadu jej prijímateľa, hrá významnú rolu nielen prevládajúca nálada verejnosti, ale aj psychologický akt akceptovania, resp. neakceptovania problému zo strany tvorcu alebo prijímateľa a emocionálne prežívanie tohto problému, resp. (ne)prítomnosť pocitu ohrozenia vlastnej existencie.

* * *

PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.; doc. Andrea Blaščíková, PhD.

Teologická fakulta , Jihočeská univerzita , ;
Filozofická fakulta, UKF v Nitre

***Patočkův Negativní platonismus jako příklad inspirace k cestě lidské
odpovědnosti***

Patočkův návrh asubjektivní cesty, tedy takové cesty, která není ani subjektivní, ani příkladem subjekt-objektového přístupu ke světu, může být inspirativní i pro hledání lidské odpovědnosti ve 21. století. Nejde přitom o návrh, který by „stavěl na zelené louce“, nýbrž vychází z myšlení antické filosofie, promýšlí tyto základy západního myšlení a hledá východiska pro dobu postmoderní. Konferenční příspěvek bude přednesen v jedné části česky (Zuzana Svobodová), ve druhé slovensky (Andrea Blaščíková). Představen bude důraz Jana Patočky na Ideu jako symbol svobody, jako jedinou non-reality, která je nezbytná k pochopení lidského života, dále poukaz na chórismos jako zkušenost svobody, zkušenost smyslu získávaného obrácením naivního života, neboť podle Patočky je pro filosofii zkušenost svobody tím, co jí dává autonomii. Příspěvek vychází z kladení si otázek: Jak se člověk vztahuje ke světu? Co je pro člověka svět? Jak je svět člověku umožněn? Spolu s Janem Patočkou a výkladem jeho spisu Negativní platonismus bude hledána cesta, jak nevidět otázku metafyziky příliš zblízka a čelit životnímu úpadku z pramene pravdy a svobody.

* * *

doc. Mgr. Róbert Stojka, PhD.

Fenomén otrasu a zodpovednosť v Patočkovej filozofii

Katedra filozofie FF UPJŠ

V Patočkovej filozofii má dôležité miesto fenomén otrasu, alebo otrasenia. Tak na úrovni individuálneho ľudského života, ako aj na úrovni celého historického diania. Problémom je, akým spôsobom je možné odlíšiť ľudí, ktorí zažili otrasenie v zmysle filozofickom, ale aj ľudskom od ostatných. Aký význam má toto otrasenie pre duchovnú stránku vývoja človeka? Otrasenie podľa Patočku súvisí dôležitým spôsobom so zodpovednosťou za individuálny ľudský život, ale aj so zodpovednosťou za dejinný vývoj.

* * *

doc. Mgr. Richard Štáhel, PhD.

Koncept antropocénu ako potvrdenie Jonasovho konceptu zodpovednosti
Filozofický ústav SAV

Koncept antropocénu, ktorý vychádza z poznania rozsahu vplyvu ľudstva na geologické, evolučné a klimatické procesy planetárneho systému síce vznikol v geológii a vo vedách o Zemi, ale v posledných dvoch desaťročiach podnietil aj veľmi širokú paletu filozofických výskumov. Okrem iného poukázal na to, že podiel všetkých národov a jednotlivcov na globálnej environmentálnej devastácii a rozvrate klimatického systému nie je rovnaký a ani už prebiehajúce zmeny klimatického a ďalších planetárnych systémov nedopadajú na všetkých ľudí žijúcich na planéte rovnako. Koncept antropocénu tak tematizuje aj otázku sociálne-environmentálnej nerovnosti, a tým pádom aj (ne)spravodlivosti a (ne)zodpovednosti. V sociálnej či politickej ekológii sú však tieto otázky tematizované už niekoľko desaťročí, pričom za kľúčový možno považovať koncept zodpovednosti, ktorý v 70. rokoch minulého storočia rozpracoval Hans Jonas. Príspevok poukazuje na ako v akom zmysle a akým spôsobom koncept antropocénu potvrdzuje a zároveň modifikuje Jonasov koncept zodpovednosti pre technologickú civilizáciu.

* * *

Mgr. Halina Šimo, PhD.

Odpowiedzialność w ujęciu F.A. von Hayeka

Instytut Filozofii, Uniwersytet Śląski

W aksjologii F.A. von Hayeka centralną wartością jest wolność indywidualna, jednak ogromną rolę w jego koncepcji wolności odgrywa kategoria odpowiedzialności. Cytując: „Liberty and responsibility are inseparable“. Odpowiedzialność to zgodnie z jego poglądami warunek konieczny, wręcz pewien atrybut wolności. Odpowiedzialność spełnia rolę motywacyjną, wychowawczą i – co ważne – funduje ona wymiar moralny czynów. Jak pojęta odpowiedzialność chodzi? Hayek mówi o odpowiedzialności indywidualnej, gdyż jego zdaniem odpowiedzialność wszystkich to paradoksalnie odpowiedzialność niczyja.

* * *

Mgr. Martin Škára, PhD.

***Kontingencia nie je náhoda. Istota vs. neistota a konceptuálna inherencia
individuálnej substancie podľa Leibniza.***

Katedra filozofie FF UPJŠ

Predmetom a cieľom príspevku je stručné načrtnutie (nielen prekladateľského) omylu súvisiaceho s chápaním Leibnizovho konceptu kontingencie na pozadí tzv. konceptuálnej inherencie individuálnej substancie v priereze od jeho parížskeho obdobia (1672) až do Discours de métaphysique (1686). Istota a zodpovednosť budú v príspevku analyzované ako dôsledky a možnosti kontingencie a konceptuálnej inherencie individuálnej substancie.

* * *

Mgr. Ing. Štefan Šrobár, CSc.

Dimenzie environmentálnej zodpovednosti

Laurinská 12, 811 01 Bratislava

V našom svete prebiehajú globálne zmeny, ktoré nás znepokojujú. V environmentálnej oblasti ide o klimatické zmeny, znečistenie vôd a devastovanie pôdy. Problémom je aj klčovanie lesov. Zodpovednosť je fenomén mravnosti a základná etická kategória. Je nevyhnutné prevziať zodpovednosť za udržanie života na našej planéte, ktorá je domovom nielen človeka, ale všetkých živých bytostí. / Global changes are taking place in our world that worry us. In the environmental field, these include climate change, water pollution and soil devastation. Deforestation is also a problem. Responsibility is a phenomenon of morality and a fundamental category of ethics. It is essential to take responsibility for sustaining life on our planet, which is home not only to humans but to all living beings.

* * *

Mgr. Jakub Švec, PhD.

***Sloboda ako spoločenská zodpovednosť (aj) v kontexte
sociálneho liberalizmu J. S. Milla***

Katedra Filozofie a Religionistiky, Žilinská univerzita v Žiline

Ideológia liberalizmu, napriek jej hlbokému filozofickému prebádaniu, aj v dnešnej dobe ponúka priestor pre hľadanie nových inšpirácií a myšlienok. Súčasná pandemická situácia a istá miera regulácie osobnej slobody v dôsledku opatrení národných vlád okrem iného evokuje pocit obmedzenia integrity jednotlivca zo strany autority. Kánonické interpretácie liberalizmu ako bezvýhradne individualistickej ideológie sú vo filozofii prekonané, no v politickej a občianskej spoločnosti predstavujú istý status quo. Nesúlad medzi teóriou a praxou liberalizmu spôsobuje určitú mieru nepochopenia hodnotového rámca predmetnej ideológie. Môže liberalizmus obhájiť obmedzenie individuálnej slobody jednotlivca so zreteľom k spoločenskému dobru? Dokáže liberalizmus ponúknuť ideu sociálnej zodpovednosti za spoločnosť napriek faktu, že do popredia kladie slobodu individuality? Je prípustné požadovať sociálny zmier a istotu odvolávajúc sa na liberalizmus? Cieľom príspevku je objasniť a interpretovať sociálny rozmer diela J. S. Milla s poukázaním na výzvy k sociálnej a občianskej zodpovednosti za spoločnosť zo strany jednotlivcov aj štátu.

* * *

Mgr. Lukáš Švihura, PhD.

Maják uprostred mora

Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove

V „odčarovanom“ (Weber), rizikovom (Beck) a neistom (Giddens) svete (post)moderných spoločností sa stávajú čoraz populárnejšími nové druhy spirituality, reprezentované rozličnými známymi hnutiami a organizáciami. Nebývalý úspech v ňom nadobúdajú aj nespočetné príručky sebarozvoja a tzv. pop-psychológia. Tento trend však neobchádza ani filozofiu, čo potvrdzujú popularizačné organizácie ako napr. Nová Akropolis či Modern Stoicism. Zrejme nie je náhodou, že v období poznamenanom vplyvom pandémie koronavírusu sa na pulloch našich komerčných kníhkupectiev začali objavovať aj niektoré popularizačné príručky stoicizmu. Účelom príspevku je preto preskúmať, ktoré

aspekty stoickej filozofie (najmä etiky) by mohli byť použiteľné aj pre súčasného človeka a zároveň to, či môžu stoické praktiky vedenia dobrého života konkurovať spomínaným populárnym trendom, resp. ich dopĺňať či dokonca substituovať z hľadiska prekonávania neistôt (post)moderného typu.

* * *

doc. Mgr. Sandra Zákutná, PhD., doc. Mgr. Ondrej Marchevský, PhD.

A. Smith a S. J. Desnickij na (neistých) cestách ruskej filozofie dejín

Filozofická fakulta PU v Prešove

Príspevok sa orientuje na preskúmanie vzájomné interakcie, resp. na posúdenie vplyvu škótskeho osvietenstva na formovanie osvietenstva katarínskeho Ruska. Sústredí sa na vzťah tvorby A. Smitha a S. J. Desnického, mysliteľov, ktorí sa vďaka Desnického štúdiu na univerzite v Glasgowe poznali ako učiteľ a žiak. Styčný bod ich interakcie predstavujú otázky filozofie dejín, ktoré vychádzajú z prirodzenoprávnych predpokladov a orientujú sa na postihnutie formovania histórie, kultúry, občianstva a spoločenských transformácií prostredníctvom morálky a zákona. Príspevok skúma Desnického učenie o stavoch ľudského spolužitia, v ktorých sa projektuje Smithova koncepcia stupňov. Príspevok nie je len pokusom o komparáciu týchto konceptov. Charakterizuje Desnického záujem prispôbiť myšlienky škótskeho osvietenstva ruským reáliám a dobovým potrebám. Využiť ich v prostredí napredujúceho feudálneho impéria, čomu chce Desnickij svojim dielom prispieť.

* * *

doc. Ulrich, Wollner, PhD.

Platónov model prekonávania politickej neistoty

Filozofická fakulta Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Platón v dialógu Gorgias kritizuje aténsku demokraciu. Na jej fungovaní kritizoval aj to, že ak občanom nevyhovoval zákon, tak ho zmenili. Zákon teda nepovažovali za niečo pevné a nemenné. Vôľa ľudu reprezentovaná uzneseniami mala väčšiu prioritu ako zákon (νόμος), Aténčania teda nevládnu prostredníctvom zákonov, ale prostredníctvom uznesenia ľudu. Zákon v Aténach nie je považovaný za absolútne platný, za božské a teda nemenné

ustanovenie. Už nie je nezmeniteľnou, bohmi ustanovenou normou ľudského konania. Ľud totiž môže pozastaviť platnosť zákona alebo ho úplne zrušiť nie je teda viazaný zdedenými zákonmi, čo spôsobuje, že verejný aj súkromný život nemá jasne vymedzené pravidlá, naopak môže sa kedykoľvek zmeniť. Príspevok bude skúmať aké návrhy na prekonanie tohto stavu ponúkal v dialógu Gorgias Platónov Sókratés.

PROGRAM

MEDZINÁRODNÁ VEDECKÁ KONFERENCIA

SLOVENSKEHO FILOZOFICKÉHO ZDRUŽENIA PRI SLOVENSKEJ AKADEMII VIED V BRATISLAVE

FILOZOFICKÉ CESTY Z NEISTOTY – PODOBY ZODPOVEDNOSTI

20. – 22. OKTÓBER 2021

ONLINE

STREDA 20. október 2021

10:00 – 10:30

REGISTRÁCIA

10:30 – 11:00

OTVORENIE

Assistant Prof. Adriana Jesenková, PhD.

– President of the Slovak Philosophical Association of Slovak Academy of Sciences

11:00 – 12:15

PLENÁRNA PREDNÁŠKA A DISKUSIA

Prof. John Hyman (University College London, UK; University of Oxford, UK)

The Special Question "Why?"

12:15 – 13:00

OBED/ PRESTÁVKA

13:00 – 14:30

SEKCIE

Forms of Moral and Legal Responsibility ZOOM A

13:00 – 13:30 PhDr. Daniela Glavaničová, PhD.: *Making Sense of Vicarious Responsibility*

13:30 – 14:00 Mateo Pascucci, PhD.: *Vicarious Responsibility. A Solution to a Problem of AI Responsibility*

Zodpovednosť v dejinno-filozofickej perspektíve ZOOM B

13:00 – 13:30 doc. Mgr. Sandra Zákutná, PhD. / doc. Mgr. Ondrej Marchevský, PhD.:

A. Smith a S.J. Desnickij na (neistých) cestách ruskej filozofie dejín

13:30 – 14:00 PhDr. Z. Svobodová, Ph.D./ doc. A. Blaščiková, PhD.: *Patočkúv Negatívni platonismus jako*

příklad inspirace k ceste lidské odpovědnosti

14:00 – 14:30 Mgr. Katarína Pazderová: *Koncept etickej zodpovednosti v diele Sorena Kierkegaarda*

14:30 – 14:45

PRESTÁVKA

14:45 – 16:00

PLENÁRNA PREDNÁŠKA

Prof. Angie Hobbs (University of Sheffield, UK)

Philosophy and Flourishing in an Age of Uncertainty

16:00 – 16:15

PRESTÁVKA

16:15 – 17:45

SEKCIE

Morálna, sociálna a politicko-filozofická perspektíva pri skúmaní zodpovednosti ZOOM A

16:15 – 16:45 prof. PhDr. Jaromír Feber, CSc.: *Odpovědnost v postmoderní době*

16:45 – 17:15 doc. PhDr. Kristína Bosáková, PhD.: *Úloha filozofie v interdisciplinárnom diskurze*

17:15 – 17:45 Mgr. Jozef Sivák, CSc.: *Od morálnej zodpovednosti k zodpovednosti filozofa*

Zodpovednosť v dejinno-filozofickej perspektíve ZOOM B

16:15 – 16:45 doc. Ulrich Wollner, PhD.: *Platónov model prekonávania politickej neistoty*

16:45 – 17:15 doc. PhLic. Ing. Peter Mlynarčík, PhD.: *Zodpovednosť a spoločenský problém humanity*

v myslení Josefa Tvrdeho

ŠTVRTOK 21. október 2021

9:00 – 10:15

PLENÁRNA PREDNÁŠKA

prof. Dr. Phil. Martin Muránsky, PhD. (Filozofický ústav SAV)

Pandemická kríza: hodnota verus cena egalitárnej zodpovednosti za život

10:15 – 10:30

PRESTÁVKA

10:30 – 12:30

SEKCIE

Morálna, sociálna a politicko-filozofická perspektíva pri skúmaní zodpovednosti ZOOM A

10:30 – 11:00 doc. PhDr. Tatiana Machalová, CSc.: *Prečo potrebujeme etiku zodpovednosti?*

11:00 – 11:30 dr. hab. prof. Dariusz Juruš: *Granice w sztuce a odpowiedzialność*

11:30 – 12:00 Mgr. Jakub Švec, PhD.: *Sloboda ako spoločenská zodpovednosť (aj) v kontexte sociálneho*

liberalizmu J. S. Milla

12:00 – 12:30 Mgr. Halina Šimo, PhD.: *Odpowiedzialność w ujęciu F. A. von Hayeka*

Zodpovednosť v dejinno-filozofickej perspektíve ZOOM B

10:30 – 11:00 doc. Mgr. Róbert Stojka, PhD.: *Fenómén otrasu a zodpovednosť v Patočkovej filozofii*

11:00 – 11:30 Mgr. Peter Kyslan, PhD.: *Krízka československej filozofie dejín*

11:30 – 12:00 Dr. Magdalena Mrusczyk: *Koncepcja fenomenologii życia Amy-Teresy Tymienieckiej jako droga*

pokonywania niepewności człowieka w świetle życia

12:00 – 12:30 Mgr. A. Balázová: *„Starostlivosť o dušu“ ako forma zodpovednosti človeka v globalizovanom*

svete: K Patočkovej filozofii

12:30 – 13:15

OBED/ PRESTÁVKA

13:15 – 15:45

SEKCIE

Morálna, sociálna a politicko-filozofická perspektíva pri skúmaní zodpovednosti ZOOM A

13:15 – 13:45 doc. Andrea Javorská, PhD.: *K problému zodpovednosti a dobra v myslení Erazima Koháka*

13:45 – 14:15 prof. PhDr. Tatiana Sedová, CSc.: *Zodpovednosť ako vlastnosť konania: na základe čoho*

možno x pripísať zodpovednosť?

14:15 – 14:45 PhDr. Adela Lešková-Bláhová, PhD.: *Pandémia Covid-19 a zodpovednosť vedy*

14:45 – 15:15 PhDr. Pavol Krištof, PhD.: *Politická zodpovednosť v kontexte pandemickej krízy na Slovensku*

15:15 – 15:45 Mgr. Martin Farbák: *Umelé vylepšovanie človeka ako nová morálna povinnosť ľudstva?*

Zodpovednosť v dejinno-filozofickej perspektíve ZOOM B

- 13:15 – 13:45 Mgr. Martin Škára, PhD.: *Kontingencia nie je náhoda. Istota vs. neistota a konceptuálna inherencia individuálnej substancie podľa Leibniza*
- 13:45 – 14:15 Mgr. Jan Herúfek, Ph.D.: *Pikovo a Manettiho pojetí člověka*
- 14:15 – 14:45 PhDr. Daniela Kováčová, PhD.: *Na ceste k antitotalitarizmu – kategória zodpovednosti v kontexte myslenia J.-P. Sartra*
- 14:45 – 15:15 Dr. Jacek Czartoszewski: *Odpowiedzialność za środowisko przyrodnicze w polskiej filozofii chrześcijańskiej*
- 15:15 – 15:45 Mgr. Andrej Rozemberg, PhD.: *Osoby bez minulosti*

PIATOK 22. október 2021

9:00 – 11:00

SEKCIE

Dimenzie environmentálnej zodpovednosti ZOOM A

- 9:00 – 9:30 Ing. Mgr. Štefan Šrobár, CSc.: *Dimenzie environmentálnej zodpovednosti*
- 9:30 – 10:00 doc. Mgr. Richard Sťahel, PhD.: *Koncept antropocénu ako potvrdenie Jonasovho konceptu zodpovednosti*
- 10:00 – 10:30 dr. hab. Dominika Dzwonkowska: *Moral Responsibility for Nature and Future Generations – the Mild and the Radical Version*
- 10:30 – 11:00 Mgr. Juraj Skačan, PhD.: *Antropocén a slovenský mediálny diskurz*
- 11:00 – 11:30 Mgr. Katarína Podušelová: *Antropocén alebo Kapitalocén – zlyhanie druhu alebo systému?*

Problém neistoty v praktickej a teoretickej filozofii ZOOM B

- 9:00 – 9:30 Mgr. Róbert Maco, PhD.: *Naturalizmus: filozofia do neistoty*
- 9:30 – 10:00 Mgr. Martin Jiskra: *Individuum v rizikové spoločnosti*
- 10:00 – 10:30 Mg. Lukáš Švihura, PhD.: *Maják uprostřed mora*
- 10:30 – 11:00 Mgr. Adriana Jesenková, PhD.: *Istota a neistota domova alebo zodpovednosť ako tvorivá starostlivosť*

ZÁVER KONFERENCIE

